

“VOEDSELBEWUSTZIJN IN DE ZORG HEEFT DE TOEKOMST IN NEDERLAND” zomaar een kreet of serious business?

Liefde en economie in evenwicht door samenwerken van sectoren als landbouw, zorg, investeerders, onderzoeksinstituten en technologie die dat van oudsher nauwelijks deden en zeker niet integraal vanuit één gezamenlijke visie op een duurzame toekomst van de samenleving.

Een paar artikelen die ik de afgelopen maanden las en bestudeerde:

Duurzamer voedingspatroon om klimaatdoelen te halen, in het AD

<http://www.ad.nl/gezond/rivm-duurzamer-voedingspatroon-om-klimaatdoelen-te-halen~a7d36ebd/73605770/>

Het gemiddelde voedingspatroon in Nederland is slecht voor de gezondheid en niet duurzaam, aldus Trouw.

<http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=7de89598-78f1-4f4d-bab4-e7089d3bc1fd&type=pdf&disposition=inline>

Zorgboerderij houdt dementerende mensen actiever! Trouw vorige week

<https://awo.mumc.maastrichtuniversity.nl/zorgboerderij-houdt-dementerende-oudere-actief-trouw-09-01-2017>

Consument moet steentje bijdragen aan duurzaamheid

<http://www.volkskrant.nl/koken-en-eten/rivm-eet-minder-vlees-niet-alleen-voor-gezondheid-maar-ook-voor-het-milieu~a4452403/#&gid=1&pid=19c3d4f5-5baf-4726-a191-c212ee6e1065>

Combinatie verticale landbouw en levensloopbestendig wonen

<http://inhabitat.com/visionary-homefarm-combines-retirement-homes-and-vertical-urban-farms/>
<https://youtu.be/4fHi0oW6AZU>

Een voorbeeld van een groene zorg initiatief in Nederland

<http://www.lingeszorglandgoed.nl>

Mismatch tussen vraag en aanbod van zorgondernemers, maar dan wel de echte. www.nevep.nl

Platform voor iedereen die zich afvraagt 'Waar goede markten goed voor zijn?'

<http://www.moralmarkets.org>

https://www.academia.edu/17194135/A_classification_of_green_care_arrangements_in_Europe

Het lijken wat willekeurig bij elkaar geraapte onderwerpen. Maar verband is er, dat verzeker ik U.

Jaren geleden werd ik hoofd medisch-paramedische dienst van een keten van verpleeghuizen. Mijn nieuwe baas zei: "Jij hebt verstand van beleid. Jij gaat deze verpleeghuizen anders organiseren: hier wordt aanbodgericht gewerkt. En aanbod schept vraag." Ik had geen idee wat hij bedoelde. Hij was dokter en kwam van AKZO. Mijn vader kwam ook van AKZO. Dus ik dacht, het zal wel goed zijn. Ik kwam in het allerkleinste kamertje van één van de verpleeghuizen terecht, pal naast de zogenaamde centrale keuken. Schatten van jongens die koks. Maar ze zeiden wel "Puck, ik zou zelf echt niet elke dag willen eten, wat wij die bewoners voorschotelen en ik zou hier trouwens ook nooit willen liggen." Ik heb de tijd van mijn leven gehad in deze functie. En velen met mij.

In deze verpleeghuizenorganisatie werd ik mij bewust dat fundamentele organisatieverandering erom vraagt liefde en economie steeds opnieuw in evenwicht te brengen. Teveel economie of teveel liefde zijn funest om echte verandering in organisaties te bewerkstelligen en een gezonde business case te realiseren.

In september j.l. trad ik af als voorzitter van NEVEP. Een brancheorganisatie voor particuliere ondernemers in kleinschalig wonen met zorg. Onder kleinschalig wonen met zorg versta ik een persoonlijk geleide zorgonderneming waar de cliënt én zijn familie zich thuis voelen en medewerkers met veel plezier en overgave werken. Vaak gaat het om kleinschalige locaties. De fiscus hanteert een getalscriterium van maximaal 26 plaatsen om te beoordelen of een zorgonderneming in aanmerking komt voor kleinschaligheidsaftrek.

Ook hier had ik een heerlijke tijd en meerderen met mij. Ik legde met de NEVEP de basis voor het denken over een broodnodige paradigmashift in de klassieke verpleeghuiszorg in Nederland. De klassieke verpleeghuiszorg wordt nog steeds geassocieerd met ziekte, gebrek en een naderende dood. Niet voor niets lig je in een verpleeghuis. Je woont er niet in de gangbare opvatting van wonen. Ook heeft het macrobudget langdurige zorg in Nederland haar beste tijd gehad. En dat betekent simpelweg dat burgers steeds meer voor hun eigen oplossingen moeten zorgen als in eigen huis wonen echt niet meer kan.

In november j.l. ontmoette ik in de Marken in Italië Marjan Smits. Zij is daar een aantal jaren geleden een biologisch dynamisch landbouwbedrijf gestart. Van origine is zij ondernemer/ontwikkelaar van Bedrijfsgerichte Kinderopvang in Nederland; een nieuw concept in de tachtiger jaren van de vorige eeuw. Ik vertel dit omdat biologisch dynamische landbouw nog vaak geassocieerd wordt met geiten wollen sokken mentaliteit en volstrekt gebrek aan verantwoorde bedrijfsvoering. Kortom veel liefde en weinig economie. Bij Marjan is liefde en economie in evenwicht. Vorig najaar volgden mijn geliefde en ik een crash course moestuinieren in woord en daad. Een aantal uren theorie en dan aan het werk. Composthoppen maken, mulchen, verspenen en ga zo maar door. Het meest genoot ik van de drie varkens op de boerderij die hun eigen plek hadden. Geen megastallen waarin ze opgehokt zaten. Maar een mega heerlijke plek buiten met de mogelijkheid

om hun eigen voedsel te zoeken op het land. Ze wandelden van hun woonstede naar een tuinbonenveld en deden zich tegoed. De moraal van dit verhaal laat zich raden.

Onderzoek heeft aangetoond dat het ook voor kwetsbare mensen die zorg behoeven, des te belangrijker is om goed te leven o.a. door lekker en goed te eten. Niet alleen goed eten natuurlijk. Ook niet de hele dag zitten, hangen of liggen maar ook met de natuur in contact zijn in welke vorm dan ook is, is van belang
http://sanctuaryone.org/wp-content/uploads/2015/01/care_farm_research_paper.pdf

Steeds meer onderzoek wijst namelijk uit dat natuur een gunstig effect heeft op de gezondheid en het welzijn van mensen. Zelfs een klein beetje groen heeft al verrassend veel invloed. Tijd doorbrengen in de natuur zorgt ervoor dat mensen zich beter kunnen concentreren, creatiever worden en minder stress ervaren. Bovendien stimuleert de natuur tot sociaal contact, tot bewegen en tot handelen van mensen met bijvoorbeeld Alzheimer (Maud Graff, senior onderzoeker en bestuurder van het Radboud Alzheimercentrum in Nijmegen)
<https://vimeo.com/167899086>.

Je kunt groente en fruit verbouwen omdat je graag eigen gekweekte groenten en fruit wilt eten. Maar er zijn nog veel meer beweegredenen om dit te overwegen. De hightech stadslandbouwinitiatieven (urban farming) gaan uit van het duurzaam telen; minder transport- en luchtvervuiling, weinig energie-, bestrijdingsmiddelen, medicijnen- en waterverbruik. Zij zien mogelijk ook het toekomstige wereldvoedselprobleem als uitdaging. Een moestuin bij een verpleeghuis kan bijvoorbeeld een goede reden zijn om met vrienden en burensamen iets te ondernemen. Ook een urbanfarming bedrijf in een klassiek bejaardenhuis dat met exploitatieproblemen kampt vanwege een te hoge huurprijs, kan een oplossing zijn om uit de rode cijfers te komen. Hiermee creëer je een zeer toegankelijke ontmoetingsplek voor de hele buurt en bevorder je sociale cohesie en geef je ruimte aan bewoners en medewerkers om te genieten van agrarische activiteiten en hun opbrengst. Tevens kunnen schoolkinderen zien waar het voedsel dat op ons bord ligt vandaan komt en hoe het groeit.

Omgevingspsycholoog en hoogleraar natuurbeleving Agnes van den Berg verzamelde de belangrijkste resultaten van tientallen onderzoeken naar de invloed van natuur op de gezondheid van kinderen en volwassenen. Ze geeft hiervan een overzicht in de factsheet Natuur & Gezondheid.

Natuurkundige en wetenschapsjournalist Mark Mieras schreef in samenwerking met natuurorganisatie IVN de factsheet Beetje natuur, grote invloed over de effecten van natuur op (de ontwikkeling van) onze hersenen. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar de gezondheidseffecten van leven en werken in een groene omgeving. Het Louis Bolk Instituut evalueert wel de effecten van groene zorg in zorgboerderijen of agrarische ondernemers die met een paar zorgcliënten op hun boerderij willen starten.

<http://www.louisbolk.org/nl/voeding-en-gezondheid/groen-en-gezond>

De Universiteit van Maastricht heeft in januari 2017 een onderzoek gepresenteerd waarin aangetoond is dat mensen op zorgboerderijen 40% meer 'doen' dan in gewone verpleeghuizen.

**Anders kijken naar ouderenzorg,
kan dat? Breng bioboer,
investeerder en
verpleeghuis bij elkaar!
En vorm ze gezamenlijk in een
biocare academie met als doel om
een nieuwe taal te ontwikkelen die
aansluit bij behoeften van mensen in
2040 ...**

De meeste mensen zullen tijdens hun leven wel iets met 'natuur' gedaan hebben in de vorm van een tuin, volkstuin, balkon met plantenbakken, fietsen in de natuur, wandelen in bos etc. Het is toch vreemd dat je deze mensen in hun latere zorgbehoefte periode dat opeens gaat ontzeggen!

Mijn hypothese is dat het bij elkaar brengen van duurzame voedselaanbieders en innovatieve verpleeg- en verzorgingshuizen bij kan dragen aan het anders denken en doen ten faveure van zorg & welzijn, sociale cohesie & participatie, economie & duurzaamheid en natuur & milieu. Gebruik van slimme technologie fungeert als Haarlemmerolie.

Anders kijken naar ouderzorg kan (www.puckbulthuis.nl). Echter, als je naar een echt vernieuwend concept in de ouderzorg toe wil, dan moet je consequent de aspecten “groen en duurzaam” integraal toepassen in al zijn facetten (stedenbouwkundige planvorming, wetenschappelijk en toegepast onderzoek, woningbouw, landschappelijke inrichting, zorg, levenshouding, mentaliteit, communicatie en informatie). Gebruik van slimme technologie fungeert als Haarlemmer olie.

Dit kun je op veel verschillende manieren uitvoeren. Voorwaarde vind ik dat investeerder, bioboer en zorg-ondernemer hun gezamenlijke visie op groen wonen met service en zorg in hun investeringsplannen opnemen. (zie www.puckbulthuis.nl onder het kopje publicaties: Vastgoedbarometer 2016)

In de vorm van pilots wil ik graag met de universiteit van Wageningen, Professor Maria Koelen, hoogleraar gezondheid en maatschappij onderzoeken wat de beste aanpak en vorm is voor cliëntèle en dierbaren, voor zorgondernemers, voor investeerders, provincie en gemeenten zodat de mismatch tussen vraag en aanbod opgelost kan worden.

Een mismatch op 6 terreinen:

- 1 de mismatch tussen vraag en aanbod van echte zorgondernemers (en dus geen bureaucraten in loondienst met een goudenhanddrukregeling als ze er een rotzooi van maken);
- 2 de mismatch tussen vraag en aanbod naar duurzaam voedsel;
- 3 de mismatch tussen vraag en aanbod naar kleinschalig wonen met zorg;
- 4 de mismatch tussen benodigde macro budgettaire overheidsmiddelen en beschikbare middelen voor langdurige zorg op lange termijn;
- 5 de mismatch tussen bestaande informatietechnologie en intelligente /slimmetechnologie om tijd en geld vrij te maken voor aandacht van mensen die die aandacht in voldoende mate en goed kunnen leveren: goed gevormde en opgeleide mensen;
- 6 de mismatch tussen goed opgeleide en beschikbare mensen die écht leiding kunnen geven (zie mijn boek ‘Het ABC van kwetsbaar oud worden’ pag 15).

Europese subsidiebronnen kunnen aangeboord worden om deze pilots te realiseren.

https://www.europa-nu.nl/id/vj8mhjz7suzr/gezondheid_voor_groei

https://www.europa-nu.nl/id/vh92knl8mlv1/door_de_gemeenschap_geleide_lokale

Samenwerking slaagt als er voor ieder wat wils is

Mijn stelling is dat samenwerking pas slaagt als er voor ieder wat wils is.

Voor de kwetsbare oudere mensen en hun dierbaren, voor de boeren, voor de zorgondernemers, voor de investeerders, voor de bouw, voor het onderwijs, voor gemeenten en ga zo maar door. Ik vind het zo belangrijk dat we in Nederland stoppen met labels plakken op mensen, of je nu oud of jong bent, groen of grijs denkt, veel of weinig geld hebt, wetenschapper of ziekenverzorger bent. Ik denk dat door de handen ineen te slaan van al deze partijen we nu oplossingen ontwikkelen voor grootschalige vraagstukken in 2040 zowel met betrekking tot landbouw, milieu, economie, onderwijs als ouderenzorg. Het oprechte en emotionele pleidooi van Jan Terlouw heeft niet voor niets zo ongelooflijk veel mensen diep geraakt.

Mijn rol in het geheel is bioboeren in contact brengen met zorgondernemers en investeerders. Gemeenten en provincies te informeren over mogelijkheden om subsidies te verkrijgen en universiteiten te verblijden met innovatieve integrale samenwerkingsprojecten als werkplaats. En juist universitaire onderzoekers hebben we nodig om de positieve effecten van deze vernieuwende methodes van samenwerken te kunnen bewijzen. En door dit te doen maken we het beleidsmakers en bestuurder van gemeente en provincie het ook prettiger om deze vernieuwing ook democratisch te kunnen verantwoorden. En zeker ook om politieke partijen te overtuigen dat deze manier van greencare bedrijven voor alle stakeholders voordelen heeft.

Deze pilots zullen bijdragen aan visieontwikkeling en concrete vormgeving in Nederland van:

- een duurzamere voedselproductie en -logistiek door innovatie op dit gebied te faciliteren;
- een groter voedselbewustzijn bij de inwoners van gemeenten;
- educatie over vers en gezond eten voor de gemeenschap;
- integratie van community supported care en farming;
- oplossing om op een zinnige manier de dag te besteden voor de groeiende groep ouderen en jongeren in Nederland en daarmee zorg en participatiekosten verlagend;
- profilering van gemeenten/provincies als innovatoren op het gebied van duurzame ontwikkeling van de regio.

Ter verantwoording

Als ik het simpel samenvat, zou je kunnen zeggen dat we in Nederland in de langdurige zorg monofunctioneel beleid maken. Ook in de landbouw is de monocultuur nog dominant hoewel oor en oog steeds meer in de richting van biodiversiteit gaat. En het gekke, vind ik, dat we biodiversiteit alleen voor de natuur gebruiken en niet voor mensen. De mismatch op de 6 terreinen vraagt om rigoureuze ingrepen van de overheid en verregaande keuzes van burgers om ook in 2040 in een land te leven waar voor oud en jong een goed leven mogelijk blijft.

Puck Bulthuis

Oud voorzitter van NEVEP en

Ontraadselaar van leiderschapsmythes

8 juni 2017